

Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager, Hans Schultz Hansen
Udgivernes forord

aus:

Archive zwischen Konflikt und Kooperation
Arkiver mellem konflikt og samarbejde

75 Jahre deutsch-dänisches Archivabkommen von 1933
75 år dansk-tysk arkivoverenskomst af 1933.

Herausgegeben von
udgivet af

Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager und / og Hans Schultz Hansen
(Landesarchiv Schleswig-Holstein / Statens Arkiver i Danmark)

S. 21–23

Impressum

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet unter <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

Die Online-Version dieser Publikation ist auf den Verlagswebseiten frei verfügbar (*open access*). Die Deutsche Nationalbibliothek hat die Netzpublikation archiviert. Diese ist dauerhaft auf dem Archivserver der Deutschen Nationalbibliothek verfügbar.

Open access über die folgenden Webseiten:

Hamburg University Press – <http://hup.sub.uni-hamburg.de>

Archivserver der Deutschen Nationalbibliothek – <http://deposit.d-nb.de>

PURL der Gesamtausgabe:

http://hup.sub.uni-hamburg.de/purl/HamburgUP_LASH95_Archive

ISBN 978-3-937816-59-3 (Printversion)

ISSN 1864-9912 (Printversion)

© 2008 Hamburg University Press, Verlag der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky, Deutschland

Covergestaltung: Atelier Bokelmann, Schleswig, Deutschland

Produktion: Elbe-Werkstätten GmbH, Hamburg, Deutschland

<http://www.ew-gmbh.de>

Inhaltsverzeichnis / Indholdsfortegnelse

Grußwort	7
<i>Ministerpräsident des Landes Schleswig-Holstein Peter Harry Carstensen</i>	
Forord	9
<i>Ministerpräsidenten for landet Schleswig-Holstein Peter Harry Carstensen</i>	
Forord	11
<i>Den danske kulturminister Carina Christensen</i>	
Grußwort	13
<i>Die dänische Kultusministerin Carina Christensen</i>	
Vorwort der Herausgeber	15
<i>Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager und Hans Schultz Hansen</i>	
Udgivernes forord	19
<i>Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager og Hans Schultz Hansen</i>	
Arkivoverenskomsten med Tyskland 1933 og dens forhistorie	23
<i>Hans Kargaard Thomsen (København)</i>	
Das Archivabkommen mit Deutschland 1933 und seine Vorgeschichte	59
<i>Hans Kargaard Thomsen (Kopenhagen)</i>	
Die Folgen des deutsch-dänischen Archivabkommens von 1933 im Landesarchiv Schleswig-Holstein: Vom Nutzen für die Benutzung	101
<i>Malte Bischoff (Schleswig)</i>	
Den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933 og dens betydning for benyttelsen af Landesarchiv Schleswig-Holstein	113
<i>Malte Bischoff (Slesvig)</i>	

Inhaltsverzeichnis / Indholdsfortegnelse

Hvordan benytter man akterne fra Statsarkivet i Kiel i Rigsarkivet og Landsarkivet for Sønderjylland? 125

Hans Schultz Hansen (Aabenraa)

Wie benutzt man die Archivbestände, die aus dem Staatsarchiv Kiel stammen und sich im dänischen Reichsarchiv sowie im Landesarchiv für Nordschleswig befinden? 131

Hans Schultz Hansen (Apenrade)

Anhang

Das deutsch-dänische Archivabkommen von 1933
Den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933 137

Programm des Festaktes
Program for jubileumsfestligheden 145

Autoren- und Herausgeberverzeichnis
Fortegnelse over forfattere og udgivere 147

Veröffentlichungen des Landesarchivs Schleswig-Holstein 149

Udgivernes forord

Udviklingen i globaliseringens tidsalder er kompliceret, vanskelig at overskue og svær at forstå. Dens betydning for individet kan knap nok fattes; den enkeltes indplacering af sig selv bliver derfor markant vanskeligere. Beskæftigelse med den lokale og regionale historie kan imidlertid give et fast holdepunkt for identitetsdannelsen. En regions fælles hukommelse er af stor betydning for den enkeltes identitet: borgerne kan ved at identificere sig med det lokale og regionale orientere sig i en verden, der føles stadig mere uoverskuelig, og blive mentalt rodfæstede. Fordelen ved et sådant møde er åbenlys: det lokale og regionale niveau muliggør personlige erfaringer og er dermed overskueligt og konkret. Beslutninger, for eksempel i politiske organer eller hos regionale kulturbærere, kan forstås og er nære på den enkelte borger, de agerende personer er tilmed ofte personligt bekendte. Af disse grunde er arkiver væsentlige som højborgere for erindringer, eftersom de stiller de nødvendige kilder og uddybet vejledning til rådighed for den, der beskæftiger sig med regionens fortid.

Slesvig-Holstens og Danmarks fælles historie præges af skiftende grænseforhold. Derfor kan regionen ses som en kontaktzone, hvor mennesker mødes, kommunikerer med hinanden og handler. Beskæftigelse med den fælles historie bidrager til opdagelsen af de fælles prægninger og traditioner og til at intensivere kontakten mellem mennesker hen over landegrænserne.

Arkiver fremmer det fælles arbejde med historien hen over generationerne, på tværs af de nationale, sociale og folkelige skillelinjer. Ældre og yngre føler sig i lige grad tiltalt af det; de ældre kan netop med deres erindringer give de yngre værdifuld erkendelse og information til forståelse af nutiden. Omvendt beriger den opvoksende generations spørgsmål den ældre generations perspektiver og forlanger det skjulte frem for dagens lys. Regionens historie, de lokale og regionale traditioner, det daglige liv især blandt de „almindelige mennesker“ kan erfares og forstås, også med hensyn til oprindelse og årsager.

Arkiver er altså grænseoverskridende skæringspunkter for det konstruktive samarbejde mellem faghistorikere og historisk interesserede, mellem samtidsvidner og forskere, mellem fortid og nutid. Netop arkiverne

fører nye grupper af borgere frem til en forståelse af historien, som levende forbinder fortid og nutid.

Med den store rolle, som forskellige fortolkninger af den fælles historie spillede for den dansk-tyske nationalitetskonflikt i 1800- og 1900-tallet, kunne det ikke undgås, at historikernes kilder, arkiverne, blev inddraget i den nationale konflikt og også i forsøgene på at løse denne. Dette gjaldt såvel efter hertugdømmerne Slesvigs og Holstens indlemmelse i Tyskland i 1864 som efter Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920. Ikke mindst Slesvigs deling i 1920 gjorde arkivspørgsmålet meget kompliceret. At forene arkivfaglige, forskningsmæssige og nationale interesser viste sig meget vanskeligt. Det tog derfor adskillige år, før enighed blev opnået.

Den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933 skabte en formel for fordelingen af arkivalierne fra de gamle hertugdømmer Slesvig og Holsten, som tilgodeså nationalstatens interesse i at skabe videst muligt sammenfald mellem den arkivalske kulturarv og statens territorium. Den imødekom ligeledes forskernes interesse i en kortest mulig afstand til de samlinger, der kunne belyse emner inden for netop deres nationalstats historie. Arkivoverenskomsten har ud fra disse forudsætninger vist sig som en bæredygtig løsning gennem 75 år. Dette så meget mere, som der ved den endelige fordeling blev gået pragmatisk til værks.

Derimod tog arkivoverenskomsten kun i ringe grad højde for de arkivfaglige hensyn, frem for alt til det proveniensprincip, som er bærende for såvel dansk som tysk arkivvæsen og som byder at holde en myndigheds arkiv samlet som den enhed, den oprindelig blev skabt som. Kun hvis proveniensprincippet overholdes, kan historikeren til fulde benytte arkivalierne som levn fra den pågældende myndigheds virke.

Denne ulempe kan imidlertid modvirkes i betydelig udstrækning, hvis de tre arkivinstitutioner, som var involveret i nyfordelingen af de slesvigske og holstenske arkiver, indgår i et tæt samarbejde. Således har Landesarchiv Schleswig-Holstein og Landsarkivet for Sønderjylland udgivet fælles arkivfortegnelser over arkivalierne fra det gamle slesvigske Tønder amt før 1867 og fra den preussiske Tønder kreds 1867–1920. Som bekendt blev Tønder kreds ved grænsedragningen i 1920 skåret midt over af den nye landegrænse, men så enkelt kunne det ikke gøres med arkivalierne, og historikere med interesse for Tønderegnens historie må derfor ofte drage til arkiverne både i Slesvig og Aabenraa. Dette ændrer de fælles fortegnelser ikke ved, men de sikrer benytteren et bedre overblik over samlingerne og gør det

nemmere at forberede arkivstudierne. Det er planen at fortsætte denne fælles dansk-tyske tilgængeliggørelsesindsats.

De to landes arkivvæsner har også hver for sig og på eget initiativ i særlig grad tilgodeset tilgængeliggørelsen af de udvekslede arkiver. Rigsarkivet i København har udgivet detaljerede fortegnelser over de sønderjyske fyrstearkiver og arkivet fra Tyske Kancelli og arkiverne fra de underliggende myndigheder. Tilsvarende har Landesarchiv Schleswig-Holstein udarbejdet detaljerede fortegnelser over sin del af Tyske Kancellis arkiv og over de gottorpske fyrstearkiver. Nævnes bør også den interne danske arkivomflytning, som fandt sted i år 2000 og som førte den slesvigske provinsforvaltningens arkivalier fra Rigsarkivet til Landsarkivet for Sønderjylland, der tillige fik mikrofilm af store dele af den slesvig-holstenske centralforvaltningens arkiver. Dermed kom arkiverne tættere på det område, de omhandler og hvor den stærkeste forskningsinteresse findes.

Den dansk-tyske arkivoverenskomst er grundlaget for denne virksomhed, og derfor har Landesarchiv Schleswig-Holstein og Statens Arkiver i Danmark fundet det værd at markere 75-året for dens undertegnelse den 15. december 1933. Det sker, som det er tradition i det dansk-tyske arkivsamarbejde, såvel på dansk som tysk. Samtlige tekster i publikationen bringes derfor på begge sprog.

Daværende arkivar Hans Kargaard Thomsen, København, forfattede i 1990'erne en redegørelse „Arkivoverenskomsten med Tyskland 1933 og dens forhistorie“, som Rigsarkivet i 1996 lod mangfoldiggøre. Denne redegørelse udgør hovedstammen af denne bog. Udgiverne takker Hans Kargaard Thomsen for tilladelse til at benytte teksten. Dernæst følger vejledninger i benyttelsen af de arkivalier, der som følge af overenskomsten blev udvekslet mellem Danmark og Tyskland i 1936. Arkivarerne Malte Bischoff, Landesarchiv Schleswig-Holstein, og Hans Schultz Hansen, Landsarkivet for Sønderjylland, har forfattet disse tekster. Som et tillæg bringes endelig teksten til den dansk-tyske arkivoverenskomst.

København, Slesvig og Aabenraa
oktober 2008

Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager, Hans Schultz Hansen

Oversættelse: Hans Schultz Hansen